

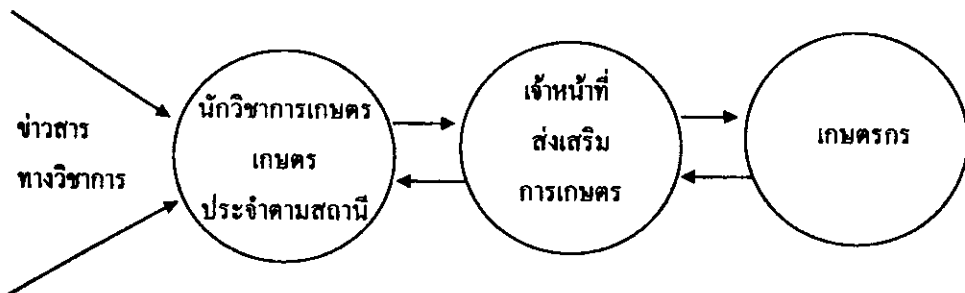
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

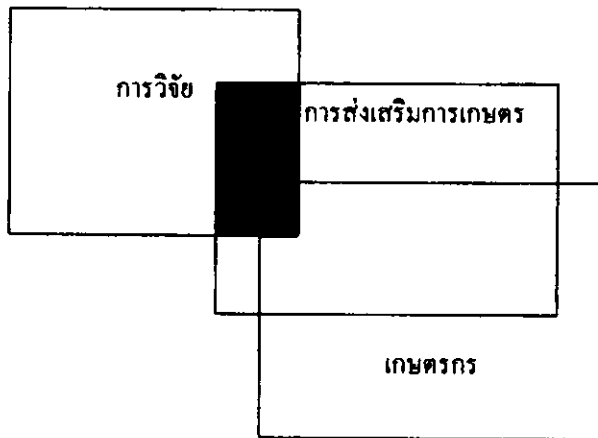
ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม พลเมืองราวร้อยละ 70 ประกอบอาชีพทางการเกษตร การเกษตรจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศและชีวิตประจำวันของคนในชนบท ประเทศจะพัฒนาได้จะต้องอาศัยการพัฒนาการเกษตรเป็นสำคัญ การพัฒนาการเกษตรจึงสามารถที่จะทำได้หลายวิธีการ การส่งเสริมการเผยแพร่การเพิ่มพูนผลผลิตในเรือกสวนไร่นาจึงเป็นวิธีการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยให้ชาวชนบทมีอาหารบริโภคอย่างพอเพียง และมีรายได้เพิ่มจากการขายผลผลิตที่เหลือจากการบริโภค จึงเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยยกระดับคุณภาพของชีวิตให้ดีขึ้น

การส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร เป็นการบริการในลักษณะของการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร การแพร่กระจาย (diffusion) ของข่าวสารต่าง ๆ ทางการเกษตร อาศัยการติดต่อสื่อสารที่สำคัญด้วยกัน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการแพร่กระจายของข่าวสารต่าง ๆ ทางการเกษตรจากนักวิชาการเกษตรสาขาต่าง ๆ ไปยังเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และขั้นตอนที่สอง เป็นการเผยแพร่กระจายของข่าวสารต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไปยังเกษตรกรเป้าหมาย (clientele group) บางครั้งการแพร่กระจายของข่าวสารต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นเพียงขั้นตอนเดียว โดยจากนักวิชาการเกษตรไปสู่เกษตรกรเป้าหมาย หรืออาจเกิดขึ้นจากเกษตรกรเข้าไปหาความรู้ต่าง ๆ จากสถานีทดลองทางการเกษตรโดยตรง ดังนั้นการแพร่กระจายของข่าวสารต่าง ๆ ในลักษณะนี้จึงอาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตร (ภาพที่ 1.1)

ภาพที่ 1.1 การแพร่กระจายของข่าวสารต่าง ๆ ทางการเกษตร

การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์การหรือหน่วยงานที่อยู่ภายใต้สายงานการบังคับบัญชาเดียวกันมักจะไม่ค่อยประสบกับปัญหามากนัก แต่ถ้าหากหน่วยงานอยู่ต่างสายบังคับบัญชาแล้ว การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์การหรือหน่วยงานมักจะประสบกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เพราะมีการดำเนินการที่เป็นอิสระและขึ้นตรงต่อสายงานการบังคับบัญชา และโดยสภาพที่เป็นจริง ระบบการส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทยจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบสองหน่วยงานคือ กรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีหน้าที่ในการค้นคว้าวิจัยความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ ให้กับเกษตรกร ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็เป็นอิสระต่อกัน และมีสายการบังคับบัญชาเป็นของตนเอง ดังนั้น การเชื่อมโยงบทบาทเข้าด้วยกันในการติดต่อสื่อสารเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการถ่ายทอดความรู้ ไปยังเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมาย (ภาพที่ 1.2)

ภาพที่ 1.2 การเชื่อมโยงระหว่างการวิจัย การส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกร

จากภาพที่ 1.2 แสดงให้เห็นส่วนที่ทับซ้อนกันบางส่วนระหว่างการวิจัยกับการส่งเสริมการเกษตร และส่วนที่ทับซ้อนกันที่มีขนาดเล็กมากระหว่าง การวิจัยการส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกร หากปิดช่องว่างนี้ได้คือการเพิ่มเนื้อที่ของส่วนที่ทับซ้อนกันให้เพิ่มมากขึ้น ผลประโยชน์ก็จะตกแก่เกษตรกรที่เป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมายอย่างแท้จริง

นักวิชาการเกษตรมักอยู่ในที่ที่ไกลเกินที่จะมองเห็นภาพพจน์ของการประยุกต์ผลงานทางวิชาการได้ เครื่องไม้เครื่องมือการทำงานมักทันสมัย เทคนิควิธีการต่างๆ มักนำมาจากโลกตะวันตก (western world) มีการใช้สัญลักษณ์และภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งค่อนข้างเข้าใจได้ยาก และมักปฏิบัติหน้าที่ในห้องปฏิบัติการกับเพื่อนร่วมงานเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าที่จะได้ไปเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร นักวิชาการเกษตรจึงไม่ค่อยได้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกร นักวิชาการเกษตรมักยึดกับกฎ สมการ หรือหลักการที่อยู่ไกลเกินสถานภาพความเป็น

จริงของเกษตรกร นักส่งเสริมการเกษตรกลับมีสถานภาพที่ตรงข้ามกับนักวิชาการเกษตร เพราะความใกล้ชิดกับเกษตรกร นักส่งเสริมการเกษตรจึงมักรู้ถึงปัญหาความคาดหวัง หรือความลี้ใจของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี การเสี่ยงต่อความล้มเหลวทำให้นักส่งเสริมการเกษตรไม่มีโอกาสที่จะได้ชื่นชมกับระเบียบ หรือหลักการของการวิจัย นอกจากนี้ นักส่งเสริมการเกษตรก็ใช้ภาษาที่เรียบง่ายและมีการศึกษาต่ากว่านักวิชาการเกษตร

ความแตกต่างในด้านการรับการฝึกฝนหรือการอบรมอาจเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างการวิจัยกับการส่งเสริมการเกษตร เช่น การค้นคว้าวิจัยความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต ควรที่จะได้มีการทดสอบในห้องดินเสียก่อน เพราะอาจมีข้อจำกัดทาง สภาพภูมิศาสตร์ก็ได้ เช่น นำพันธุ์พืช หรือสัตว์ จากท้องถิ่นหนึ่งไปส่งเสริมอีกท้องถิ่นหนึ่งอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร จะเป็นความล้มเหลวของความรู้ทางวิชาการหรือสิ่งประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ ที่ไม่สามารถเอาไปปรับใช้ได้ นักวิชาการเกษตรมักเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา และฝึกฝนมาเป็นอย่างดีแล้ว การทดลองมักทำตามสถานีต่าง ๆ ซึ่งสามารถที่จะควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ได้เกือบทั้งหมด เมื่อนำไปปฏิบัติในเรือกสวนไร่นา ไม่สามารถที่จะควบคุมธรรมชาติได้ ผลผลิตที่ได้รับจึงน้อยกว่าที่ได้จากตามสถานีทดลองหรือวิจัยต่าง ๆ คนที่นำออกไปถ่ายทอดหรือส่งเสริมเผยแพร่มักเป็นคนละคนกับผู้ประดิษฐ์คิดค้น และส่วนใหญ่ของคนที่น่าออกไปส่งเสริมเผยแพร่มักได้รับการศึกษา หรือการฝึกฝน อบรมทางสังคมศาสตร์มาเป็นอย่างดี จึงไม่อาจมองภาพพจน์ของสิ่งที่จะออกมา (product oriented) ได้ชัดเจนนัก เพราะต้องเผชิญกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น สถานการณ์หรือกลุ่มบุคคลเป้าหมาย เป็นต้น มักให้ความสนใจเกี่ยวกับด้านพืชและสัตว์ ซึ่งคิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดแล้วสำหรับการประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยี นักส่งเสริมการเกษตรซึ่งมักเป็นนักสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ก็มักให้ความสำคัญแก่เกษตรกรเป็นอันดับแรกเพราะต้องทำงานร่วมกัน

ปัญหาที่ค่อนข้างจะมีความสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การวิจัยบางครั้งไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรได้และไม่สามารถนำไปปฏิบัติในสภาพที่เป็นจริง นักวิชาการ-เกษตรขาดทักษะในการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับนักส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากได้รับการฝึกอบรมให้เป็นผู้วิจัย ไม่ใช่เป็นผู้ที่จะฝึกฝน (trainer) ผู้อื่น

การพัฒนาการเกษตรจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญสำหรับการค้นคว้าวิจัยและการส่งเสริมการวิจัยกับการส่งเสริมจึงควรดำเนินควบคู่กันไป การส่งเสริมโดยขาดการวิจัยอย่างแท้จริงก็จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างใดต่อการพัฒนาการเกษตร การวิจัยโดยขาดการส่งเสริมก็จะไม่เกิดประโยชน์อย่างใดต่อการประยุกต์ใช้ผลงานทางวิชาการ เนื่องจากการค้นคว้าวิจัย และการส่งเสริมเผยแพร่สังกัดต่างกรมกัน นอกจากนี้ลักษณะงานก็ยังมีแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้อาจส่งผลในทางลบกับเกษตรกรได้ ซึ่งโดยสภาพที่เป็นจริงแล้ว การวิจัยและการส่งเสริมควรดำเนินควบคู่กันไป เพราะจะเป็นการประสานผลประโยชน์ต่อกลุ่มบุคคลเป้าหมายคือเกษตรกรอย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดังต่อไปนี้

1. สภาพทางสังคมและจิตวิทยาของนักวิชาการเกษตรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
2. สถานภาพในการทำวิจัย รูปแบบในการติดต่อสื่อสาร และการส่งเสริมของนักวิชาการเกษตรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
3. ความคิดเห็นที่มีต่อการวิจัย การส่งเสริม และการเชื่อมโยงการวิจัยกับการส่งเสริม
4. ปัญหาที่เกี่ยวข้อง
5. การทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการติดต่อสื่อสาร และการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างนักวิชาการเกษตรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (การทดสอบสมมุติฐาน)

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาถึงพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและนักวิชาการเกษตรที่ประจำอยู่ตามศูนย์หรือสถานทดลองต่างๆ ทางการเกษตรจะมีส่วนช่วยชี้แนะให้เห็นรูปแบบและความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ทั้งยังจะได้เป็นการปิดช่องว่างระหว่างการวิจัยกับการส่งเสริมการเกษตรอีกด้วย โดยปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ในสภาพที่เป็นจริงควรได้รับการแก้ไขและข้อเสนอแนะต่างๆ จะเป็นตัวช่วยเร่งหรือส่งผลต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างการวิจัยกับการส่งเสริมการเกษตรให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ผลที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร